

LBRIS

We know
books

Vasile Alecsandri

CHIRIȚELE

REGIS

CUPRINS

Chirița în Iași.....	5
Chirița în provincie	93
Cucoana Chirița în voiagiu.....	193
Cucoana Chirița în balon	202

CHIRIȚA ÎN IAAȘI
sau
DOUĂ FETE Ș-O NENEACĂ
Comedie cu cântice, în trei acte

PERSOANE:

CUCOANA CHIRIȚA.

GRIGORI BÂRZOI, soțul ei.

CALIPSIȚA } fetele lor.
ARISTIȚA }

PUNGESCU, coțcar bucureștean.

BONDICI, coțcar ieșan.

GULIȚĂ, copilul Chiriței.

VĂDUVA AFIN.

LULUȚA, copila ei.

SĂRDARUL CUCULEȚ, director de Agie.

UN FECIOR BOIERESC.

IOANA, țigancă.

UN SLUJITOR DE BARIERĂ.

UN SURUGIU.

UN NEAMȚ CU ORGĂ.

POFTIȚI LA BAL. SLUGI. SURUGII.

CAI DE POȘTĂ.

Teatrul reprezintă ulița Păcurari plină de omăt; în stânga, în fund, se vede bariera închisă. La ridicarea cortinei se aud chiote și pocnete surugiești. Bariera se ridică și încep a trece în fund vr-o 16 cai de poștă, care trag o trăsură veche pusă pe tălpi de sanie. Căii intră în culisele din dreapta, dar trăsura rămâne troienită în mijlocul scenei. În coada trăsorii sunt aninate o mulțime de sipete¹ și de cutii; iar deasupra lor șede o țigancă învălită într-o cergă² strenteroasă; ea ține în mână o cutie cu bonete. Pe capră stă un fecior boieresc fiind altă cutie. În întru se află cucoana Chirița, Aristița, Calipsița și Guliță Bârzoii. Începe a însera și a ninge.

Scena I

CHIRIȚA, ARISTIȚA, CALIPSIȚA, GULIȚĂ,
ȚIGANCA, FECIORUL, SLUJITORUL DE
BARIERĂ, UN SURUGIU.

SLUJITORUL (alergând după trăsură, zice Țigancei din coadă) – Cine zici că-i în trăsură ?...

ȚIGANCA – Cucoana Chirița.

SLUJITORUL – Cum?... Crița?

ȚIGANCA – Chirița... surdule.

SLUJITORUL – Chirița Surdulea?... Da cască-ți pliscul mai tare... cioară, și cârâie mai dezghețat... Ce cucoană-i în trăsură?

1 Sipet – cufăr împletit din papură.

2 Cergă – pătură.

ȚIGANCA – Du-te pârlui! că doar n-am să-ți toc la ureche până mâni.

SLUJITORUL – De!... baragladină, te-ai pichirisit?¹

ȚIGANCA – Baragladină ești tu, guleratul!

SLUJITORUL – Ian vezi, moachia², că s-o fudulit...
(Azvârle în țigancă cu omăt.) Hiș, cârâitoare!

ȚIGANCA – Șezi binișor blăstămatele, că te ie dracu.

SLUJITORUL – Hâș, ciocănitore!...

ȚIGANCA – Bată-te pârdalnicu' să te bată !... Șezi binișor!

SLUJITORUL – Hâș, duh de baltă!...

CHIRIȚA (scoțând capul și primind omătul în obraz) – Ce este? Ce-ați pățit ?... Carnacsî!³ că era să mă chiorască! Cine azvârle cu bulgări ?... (Către țigancă.) Ce te-o apucat, mă rog, coțofano, de cârâi ca cioara-n par? le sama la lucruri bine, și taci din plisc... (Întorcându-se către fecior) Și tu, mojicule, ce stai în capră ca un degerat și nu zici surugiilor să meargă ?... Vai, bată-vă crucea mangosiților⁴, c-o să-mi faceți zile fripte!..

SLUJITORUL (la oblon) – Cucoană...

CHIRIȚA – Ce-i ?

SLUJITORUL – Cum îi numele d-tale?

1 A se pichirisi – a se simți jignit.

2 Moachie – femeie proastă, toantă.

3. Carnacsî – exclamație de ciudă, de supărare (la dracu, la naiba).

4 Mangosit – netrebnic.

CHIRIȚA – Cum mi l-o dat nânașu... lipsești de acolo!

SLUJITORUL – Așa știu și eu... d-apoi vezi, cucoană, că trebuie să te trecem la catastiful barierii.

CHIRIȚA – Să mă treci la catastif pe mine?... Da ce sunt eu, să mă treci la izvod¹?... Auzi vorbă!... Măi! că obraznici mai sunt gulerății își cu săbiuțe...

Lipsești mojice!

Lipsești de-aice

Că-ți sar în păr

Și te bat măr.

Auzi dârzie! blăstămație!

Obrăznicie

Și mojicie!

În catastifuri el să mă scrie;

Să-mi facă mie

Catagrafie²,

Parc-aș fi marfă de băcălie,

Brașovenie³

Sau lipscănie!⁴

TOTI

Lipsești mojice!

Lipsești de-aice

Că-ți sar în păr

Și te bat măr.

1 Izvod – registru.

2 Catagrafie – recensământ, inventar.

3 Brașovenie – marfă de Brașov; de acolo negustorii aduceau mai ales postav, încălțăminte, fierărie.

4 Lipscănie – marfă de Lipsca, manufactură.

SLUJITORUL – (*astupându-și urechile*) – Ho, țară!... Că doar n-am urechi de săftian¹... Cucoană, avem poroncă să nu lăsăm pe nime-n târg, pân-a nu-l întreba de nume.

CHIRIȚA: Ei! c-or să-mi scoată sufletu!... Du-te de scrie c-o venit în Iași: cucoana Chirița a banului Grigori Bârzoii, de la Bârzoieni, cu Aristița, Calipsița și Guliță, copiii lor.

SLUJITORUL (*în parte*): Mă!... ce pomelnic (*Tare.*) Cum ziseși, cucoană?

CHIRIȚA: Iaca surdu!... (*Repede.*) Chirița, Aristița, Calipsița și Guliță Bârzoii ot Bârzoieni. (*La surugiu.*) Mânați, măi, și luați seama la covățele. (*În parte.*) Aice-n capitală ești tot cu zilele-n mână.

SLUJITORUL (*în parte*): Crița, Răstița, Lăpșița și Gurluiță Brânzoii!... da... a dracului nume!... parcă se bat babele-n gură... Mă duc să-i torn în catastif. (*Merge spre barieră.*) Gurluiță, Lăpșița... Crița... (*Iese.*)

CHIRIȚA (*la surugii*): Pornit-ați, jârpanilor²?

SURUGIUL (*îndemnând caii*): Hi, hi, hi, hi, copii... nu mă lăsați... Hi, hi, tătucă... Hi, hi, mânca-v-ar lupii. (*Pocnește.*) Hi, Iudă... Hi, jupitule. Iaca, mă! c-or să mă lase-n troian... Hi, hi, da hi... lua-v-ar dalacu... prohodi-v-ar cioarele!...

CHIRIȚA (*scoțând capul repede*): Tacă-vă gura, bețivilor, că vă aud copilele.

1 Săftian – marochin.

2 Jârpan – mârțoață.

SURUGIUL: Ian lasă-ne, cucoană hăi... nu ne mai necăji, că destul necaz avem noi cu rădvanul ista, ardă-l focu!...

CHIRIȚA: Ba să te ardă pe tine focul... auzi?... rădvan!... trăsura mea de nuntă, nouă-noușoară!... de abia din vremea bejăniei!... Hai, mânați și nu mai faceți vorbă.

SURUGIUL: Hi, hi... odată, copii, cu toții... Hi! lăsa-v-ați oasele cioarelor și pelea vameșului... Ha, ho, ha, ho, tbr... degeaba!... de-acum ne-am troienit...

CHIRIȚA: Ne-am troienit?... Iaca! na, și alta acum... chiar colac peste pupăză! (*Feciorului.*) Ce stai ca un butuc în capră, mangositule... coboară de-agiută la trăsură... Ian vezi-l, mă rog, parcă-i un boieri!... nu-i bun nici de-o treabă...

FECIORUL (*leneș*): Dacă-i chiar în zadar... nu ne scoate de-aici nici dracu...

CHIRIȚA: Sărmane, sărmane... ți-oi arăta eu acuși pe dracu, somnorosule... dă... dă!...

FECIORUL (*scoborându-se*): Somnoros, da! și eu n-am închis ochii de două nopți!

CHIRIȚA (*sărind din trăsură*): Ian auzi-l că și răspunde!... (*Lunecând.*) Carnacsî! că era să-mi rup șălele (*Împingând feciorul.*) Ia, colo... colo la răzor, tontule... pune umăru de-mpinge, că ești coșcoge... (*La surugiu.*) Hai, măi, opintiți vârtos.

SURUGIUL: Hi, hi, zvânta-v-ar vântu și v-aș vinde păstrama!

CHIRIȚA: Tacă-vă gura, blăstămaților! că vă aud

copilele! (*La fete.*) Astupați-vă urechile! (*În parte.*)
Îi un păcat cu niște ghiorlani. (*La țigancă.*) Da tu,
cheramo¹, ce stai acolo parcă clocești ouă... de-te gios
să se mai ușureze trăsura.

ȚIGANCA : Cuconiță, nu mă pot scoborî făr' de
scară.

CHIRIȚA: Scară?... ți-oi da eu la scară², coțofană...
deschide-ți aripile și sai la pământ... da doar mi-i strica
cutia... c-atâta-ți trebuie.

ȚIGANCA (*sărind*): Valeu!... că mi-am scrântit
piciorul! valeu! (*Sărind, scapă cutia, care se strică.*)

CHIRIȚA: Tronc! parcă-nadins i-am zis să mi-o
strice!... Of! săracan de mine! că-mi vine să țip și să
ieiu câmpii!... Mult oi să mai stau în drum? (*Aleargă la
oblon și lunecă.*) Carnacsî! că mi-o plesnit șireturile de
la rochie!... Aristițo, Calipsițo, dați-vă gios și voi, doar
ne-om distroieni mai degrabă... ia așa... frumos... încet,
să nu lunecați.

(*Aristița și Calipsița se cobor. Guliță vrea și el să
iasă, dar Chirița îl oprește.*)

GULIȚĂ (*cepeleag și alintat*): Să mă cobor și eu
cu țâțacele?

CHIRIȚA: Ba nu, Gulița mamei... nu, drăguță;
mata șezi în trăsură ca să nu răcești.

1 Cheramo – (în limba greacă corect : cheta mu) – doamna
mea.

2 A da la scară (sau a întinde scară) – obicei din trecut al
boierilor de a întinde pe robi și pe datornici la pământ, în fața
casei, și de a-i bate cu biciul.

GULIȚĂ: E!... neneacă, vreau să mă cobor... na...

CHIRIȚA: Ba nu, suflete... dacă mă iubești... șezi
mătăluță locului, puiule, și te învălește cu contășu¹
băbacăi.

GULIȚĂ: Ei, m-am săturat de contăș; vreau să mă
dau pe gheață...

CHIRIȚA: Ba... să nu faci pozna, Gulița neneacăi,
c-apoi s-a mânia neneaca și nu ți-a mai cumpăra
minavet²... știi mata... minavetu care ți l-am făgăduit...

GULIȚĂ: Așa! de trei ani de când mă porți cu
făgăduința...

CHIRIȚA (*sărutându-l*): Gulița mamei!... că
nostim ești... nu fii de diochi... (*Închide oblonul și zice
surugiilor*.) Hai, flăcăi, de-acum, că vă făgăduiesc
bacșiș bun... câte un fifirig de om... (*Căutând în culise.*)
Iaca pozna! da unde-s surugiii?

FECIORUL: Or fi fugit!... cine știe?... la vro crășmă
poate... (*În parte.*) Hei, că nu-s și eu cu dâșșii!

CHIRIȚA: O fugit și m-o lăsat lată în mijlocul
drumului!... bre! c-o să mă lovească ceva! (*Furioasă.*)
Ei, apoi să nu te-apuce șaptezeci de năbădăici?... Kirie
eleison³! (*Vine iute în fața publicului.*) Mă rog, cine
ține poștele?... cine-i otcupcicul⁴ ghipcanilor⁵?... să
deie ochi cu mine, dacă-l ține curăua... să-i zic două

1 Contăș – haină lungă și largă, îmblănită cu blană de vulpe.

2 Minavet – flașnetă mică.

3 Kirie eleison (în limba greacă) – doamne miluiește.

4 Otcupcic – antreprenor.

5 Ghipcan – mărțoagă.

GULIȚĂ: Taci, îți zic, c-apoi știi... (*Către fecior.*)
Măi, fecior boieresc, vin' de te dă pe gheață cu mine.

FECIORUL: Ce să fac?... că doar n-am zece capete de stricat...

GULIȚĂ (*mânios*): D-apoi dacă-ți poruncesc eu?... nu vrei?... Ei las' măi bade, că te-oi drege eu.

FECIORUL (*în parte*): Ba-i drege tu pe cine-ai mai dres, sfrijitule.

GULIȚĂ: Uța... a... las' că te-oi spune eu și bunicăi, și mătușicăi, și băbacăi, și neneacăi... Uța... a...

(*Se aude dincolo de barieră un sunet de zurgălăi*)

SCENA II

FECIORUL (*lângă oblon*), ȚIGANCA (*lângă coada trăsurii*), GULIȚĂ (*dându-se de-a săniușul pe dinaintea ei*), BONDICI, PUNGESCU, UN NEAMȚ CU ORGĂ și SLUJITORUL.

BONDICI (*la barieră*): Mă! cel cu trăsura... fă înainte... Ce-ai închis șoseaua?

FECIORUL (*căutând în stânga*): Dec! cum oi să fac înainte, dacă ne-am troienit?

BONDICI: Ce-mi pasă mie?... dă-te-n lături că n-am să șez aici toată noaptea pentru hatărul tău.

FECIORUL: Măi omule, da n-auzi că ne-am troienit?

PUNGESCU (*asemene la barieră*): Înhamă-te pe tine și trage zdreavăn până ce-i ieși din zăpadă.

FECIORUL: Ba-ți pune pofta-n cui.

PUNGESCU: Hait! o pățirăm de la roate... Ei, ce facem acum?

BONDICI: Hai să lăsăm harabagiul¹ și să ne suim într-o sanie de birjă.

PUNGESCU: Fie ș-așa... hait... vină și tu, neamțule, cu noi.

NEAMȚUL: No gut... maine heren.²

(*Bondici, Pungescu și Neamțul cu orgă intră pe la barieră. Slujitorul îi oprește.*)

SLUJITORUL: Cum îi numele d-voastră, domnilor?

BONDICI: D-lui îi spătarul Hațmațuchi, și eu aga Crastavețovici: amândoi cu șezutul și cu avutul în Focșani... Cât pentru d-lui Neamțul, îi vestitul baron fon Șonțberg, care vine de la Podul-Iloaiei ca să deie concerturi instrumentale în folosul său. Drept care avem cinste a ne închina d-tale cu tot respectul, noi, sus-pomeniții și jos-iscăliții: spătarul Hațmațuchi, i aga Crastavețovici, i baron fon Șoacățenberg. (*Se închină și vine în fața scenei.*) Zi cruce-ajută și dă înainte la catastih dacă poți, cenușerule.

(*Slujitorul rămâne incremenit și șuieră de mirare.*)

Neamțul începe a cânta din orgă și se trage în fund lângă trăsura, Bondici și Pungescu vin în fața scenei.)

PUNGESCU: Ha, ha, ha!... repede mi-l luași pe bietul dorobanț, nene...

BONDICI: Nume vroia? nume i-am dat. Să se sature.

¹ Harabagiu – căraș.

² No gut... maine heren (în limba germană corect: meine Herren – bine, domnii mei.

GULIȚĂ: Îra!... Iaca un minavet de canari, cum vreau eu. (*Aleargă lângă neamț, împreună cu feciorul și cu țiganca.*)

BONDICI: Iaca neamțul dracului!... nici n-a apucat a intra în Iași și a și început a rupe urechile ieșenilor. Nu-i destul că ne-a asurzit pe noi în harabaua cea jidovească, de la Roman, și tot drumul!... Ia să vezi cum o să-mi gologănească simpatrioții!... Păcat numai că n-are vro momiță sau vrun urs, că s-ar face stup de bani.

PUNGESCU: Ce spui, vere?... care vrea să zică... dobitoacele aci în Iași?...

BONDICI: Hai, hai!...

PUNGESCU : Apoi dar... ne-am sfințitără noi doi?...

BONDICI : Ni boisa¹, fricosule... nu mi te da, păcătosule... dar, ia lasă vorba asta... să venim la treaba noastră. Am scăpat din Focșani cum am putut... cu nepus în masă... că de punea mâna ispravnicul pe noi, ne trântea poate la gros...

PUNGESCU: Vrei să zici la pușcărie.

BONDICI: Și asta din pricina ta; dacă ești prost și lași să te prindă la cărți cu mâța-n sac?...

PUNGESCU: Ce pisică-n sac, neneo? vina mea-i dacă s-a găsitără alt cartofor mai țeapăn decât mine și m-a zăritără când am tras pă riga de desubtul cărților?

BONDICI: În sfârșit, ce-a fost s-a trecut... am scăpat de-acolo; acum ne rămâne să ne păzim aici vro

1 Ni boisa – nu te teme.

câtăva vreme, pân' ce s-o face lucru mușama... De aceea trebuie mai întâi să ne prefacem numele; să le mai lungim. Tu te-i chema de azi înainte Pungescovici și eu Bondicescu.

PUNGESCU: Ei ș-apoi!... despre trai cum a s-o ducem?... că numai cu escu șu cu ovici, tot covrigi, tot spanac.

BONDICI: Despre trai?... Helbet!¹... feți logofeți de soiul nostru, cu meseria stosului și a bancului², nu pier în Iași.

PUNGESCU: Se poate, nenișorule... dar mai bine m-aș închiorchioșa eu în București.

BONDICI : Pentru ce, neică?

PUNGESCU: Pentru ce?...

De-ai umbla întreaga lume;

De-ai călca pe rând anume:

Țara englezească,

Țara franțuzească,

Țara spaniolească,

Nemțească, leșască,

Italienească,

Pân' și cea grecească,

N-ai găsi chiar într-o mie

Așa târg vestit să fie,

Pentru boscărie³,

Pentru stosărie,

1 Helbet – las' pe mine!

2 Stos și banc – jocuri de noroc.

3 Boscărie – scamatorie.